

Nr 5

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående förslag till förordning med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 3 januari 1962 dagtecknad proposition, nr 28, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden, föreslagit riksdagen att antaga följande

Förslag till

Förordning med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga

Härigenom förordnas, att beträffande utbildningstiden för vissa värnpliktiga skall gälla följande avvikelse från bestämmelserna i 27 § 1 mom. värnpliktslagen den 30 december 1941 (nr 967).

Konungen äger förordna om minskning av tiden för repetitionsövning, som den 1 maj 1962—den 30 juni 1963 påbörjas av värnpliktig tilldelad armén, kustartilleriet eller flygvapnet. För sådan värnpliktig, som fullgjort under angiven tid påbörjad repetitionsövning med minskat dagantal, skall den sammanlagda tjänstgöringstiden minskas med motsvarande antal dagar.

Härigenom upphäves från och med den 1 maj 1962 förordningen den 21 april 1961 (nr 98) med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehåft *dels* en i anledning av propositionen väckt motion, nr 524 i första kammaren av herr *Carlsson, Eric, m. fl.*, *dels* ock de likalydande motionerna nr 488 i första kammaren av herrar *Öhman* och *Lager* samt nr 561 i andra kammaren av herr *Hagberg m. fl.* om avslag å Kungl. Maj:ts förslag rörande repetitionsövningarnas längd.

I motionen I: 524 har yrkats, att riksdagen måtte *dels* besluta att repetitionsövningarna vid armén och kustartilleriet under tiden den 1 maj 1962—30 juni 1963 skall avkortas till 25 dagar, *dels* ock bemyndiga Kungl. Maj:t att — därest beredskapsskäl så skulle motivera — medge förlängning av tiden för repetitionsövningar inom ramen för gällande värnpliktslag.

I motionerna I: 488 och II: 561 har yrkats, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag att förlänga repetitionsövningarna för inkallade värnpliktiga och fastställa tiden för repetitionsövning till 25 dagar.

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden får utskottet, i den mån redogörelse härför icke lämnas i det följande, hänvisa till motionerna I: 488, II: 472 och II: 473.

Redogörelse för förslag av överbefälhavaren och yttrande av 1960 års värnpliktsutredning återfinnes i propositionen å s. 3—6.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att repetitionsövningarna vid armén, kustartilleriet och flygvapnet må under tiden den 1 maj 1962—den 30 juni 1963 kunna ges differentierad längd.

Departementschefen

Föredragande departementschefen, statsrådet Andersson, har anfört:

»Varje värnpliktig, som tilldelats armén eller kustartilleriet, är skyldig att under sin värnpliktstid fullgöra tre repetitionsövningar om 30 dagar. För flottans del förekommer icke repetitionsövningar. Flygvapnet tilldelade värnpliktiga, som icke uttagits för underofficers- eller officersutbildning, fullgör högst fyra repetitionsövningar, envar om 30 eller 15 dagar. Fler-talet av flygvapnets värnpliktiga fullgör dock endast en repetitionsövning om 30 dagar eller motsvarande tid uppdelad på två 15-dagars övningar, varvid tiden för första tjänstgöringen förlängs i motsvarande mån så att den sammanlagda tjänstgöringstiden blir 394 dagar.

Värnpliktig, som tilldelats armén, kustartilleriet eller flygvapnet och som genomgått befälsutbildning eller eljest krigsplacerats som befäl, fullgör i anslutning till varje repetitionsövning en befälsövning om tio dagar eller, om repetitionsövningen omfattar 15 dagar, en befälsövning om fem dagar. För sådan värnpliktig, som genomgått underofficers- eller officers-

utbildning eller som utan att ha genomgått angiven utbildning krigsplacerats som underofficer eller officer, har 1960 års riksdag dessutom beslutat om två obligatoriska särskilda befälsövningar, envar om 15 dagar.

Inom armén inkallas årligen omkring 75 000 värnpliktiga till repetitionsövningar. Dessa övningar är i nuläget uppdelade på tre omgångar, varav en vinteromgång med c:a 10 000 man under tiden februari—mars, en våromgång med c:a 20 000 man under tiden april—maj, varvid huvuddelen fullgör repetitionsövning i april, och en höstomgång med c:a 45 000 man, vilken är förlagd till tiden september—mitten av oktober. Vid kustartilleriet inkallas f.n. omkring 4 000—5 000 värnpliktiga årligen till repetitionsövning. Repetitionsövningarna fullgörs för det övervägande antalet värnpliktiga under hösten. Inkallelser till repetitionsövningar vid flygvapnet sker efter förbandschefs bestämmande inom ramen för direktiv av chefen för flygvapnet och äger ej rum under bestämda tider på året.

Såsom framgår av det anförda bedrivs repetitionsövningar vid armén och kustartilleriet endast under vissa tider av året. Detta innebär att inom väsentliga delar av krigsmakten krigsövade förband icke alltid finns omedelbart tillgängliga i tillräckligt antal under de tider på året, då åldersklassen antingen icke ryckt in eller icke hunnit så långt i sin utbildning att den är användbar för kuppförsvarsuppgifter. Överbefälhavaren och 1960 års värnpliktsutredning har också framhållit angelägenheten av att en utspridning av repetitionsövningarna kommer till stånd. Jag har ansett en sådan utspridning av repetitionsövningarna lämplig ur beredskapssynpunkt, och beslut härom har meddelats i kommandoväg den 13 december 1961 på grundval av en av chefen för armén på överbefälhavarens uppdrag uppgjord plan. Förordnande har tillika utfärdats om repetitionsövningar vid infanteriregementena under tid, då sådana övningar jämlikt 27 § 1 mom. F. värnpliktslagen i regel icke må äga rum. Vid anmälan av utgifterna inom försvarsdepartementets verksamhetsområde i årets statsverksproposition (bil. 6) har jag förutsatt att repetitionsövningarna utsprids på här antytt sätt.

För att ge bästa möjliga förutsättningar för en beredskapsförstärkning bör vidare flertalet krigsförband kunna fullgöra repetitionsövning om 30 dagar. Värnpliktsutredningen har förklarat sig icke ha någonting att erinra mot att beredskapen tillgodoses genom att repetitionsövningarna delvis eller helt fullgörs till normal längd. Då utspridningen av repetitionsövningarna avses skola komma till stånd redan våren 1962 föreslår jag, att förordningen den 21 april 1961 med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga upphävs från och med den 1 maj 1962.

Samtidigt som repetitionsövningarna i flertalet fall kommer att få en längd av 30 dagar är det angeläget att den påbörjade försöksverksamheten avseende repetitionsövningarna icke avbryts. En fortsatt försöksverksamhet med avkortade repetitionsövningar syns nödvändig för att ge värnpliktsutredningen erforderligt underlag till det förslag rörande omläggning av

repetitionsövningssystemet, som antyds i värnpliktsutredningens i det föregående redovisade skrivelse. Det är möjligt att ställa ett begränsat antal krigsförband till förfogande för sådan försöksverksamhet. Försöksverksamheten bör såsom värnpliktsutredningen föreslagit utvidgas till att omfatta även värnpliktiga vid flygvapnet, och den bör utformas så att skilda grupper av värnpliktiga kan fullgöra repetitionsövning av differentierad längd. Tiden för sådana repetitionsövningar kommer att understiga de i värnpliktslagen fastställda 30 dagarna men kan bli några dagar längre eller några dagar kortare än de för innevarande budgetår gällande 25 dagarna. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter ett av vederbörande myndighet i samråd med värnpliktsutredningen avgivet förslag närmare bestämma, hur försöken med differentierad längd på repetitionsövningarna vid armén, kustartilleriet och flygvapnet skall utformas. Därvid kommer självfallet en noggrann avvägning att ske mot det förut redovisade behovet av att ha krigsövade förband tillgängliga året runt. Såsom förut framhållits torde sålunda 30 dagars repetitionsövning komma att uttagas för flertalet krigsförband. Jag förutsätter vidare att befälsövningar uttagas i nuvarande omfattning.

Den föreslagna möjligheten att differentiera längden av repetitionsövningarna vid armén, kustartilleriet och flygvapnet bör innebära, att den i värnpliktslagen fastställda tiden för repetitionsövning minskas för de värnpliktiga, som berörs av försöksverksamheten, varvid jämväl den i lagen angivna sammanlagda tjänstgöringstiden minskas i motsvarande mån. Kungl. Maj:t äger emellertid icke utan särskilt bemyndigande förordna om minskning av tiden för repetitionsövning. För att möjliggöra sådant förordnande har inom försvarsdepartementet upprättats förslag till *förordning med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga* av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar. Förordningen, som med hänsyn till att värnpliktsutredningens förslag rörande värnpliktstjänstgöringens anordnande är att förvänta under år 1963 endast bör ges giltighet till och med den 30 juni 1963, är avsedd att ersätta förordningen den 21 april 1961 (nr 98) med provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga, vilken såsom tidigare uttalats föreslås skola upphävas från och med den 1 maj 1962.»

Utskottet

Enligt regler i värnpliktslagen är värnpliktig, som tillhör armén eller kustartilleriet, skyldig att fullgöra tre repetitionsövningar om 30 dagar. Värnpliktig tilldelad flygvapnet har i princip att fullgöra högst fyra repetitionsövningar, envar om 30 eller 15 dagar. Värnpliktig, som genomgått befälsutbildning, fullgör dessutom befälsövningar. Inom flottan förekommer icke repetitionsövningar. Enligt förordningen den 21 april 1961 med

provisoriska bestämmelser rörande utbildningstiden för vissa värnpliktiga skall repetitionsövningarna vid armén och kustartilleriet under budgetåret 1961/62 ha en längd av 25 dagar. I propositionen föreslås att denna förordning skall upphävas och ersättas med en förordning av innebörd att repetitionsövningarna vid armén, kustartilleriet och flygvapnet under tiden den 1 maj 1962—den 30 juni 1963 skall kunna ges differentierad längd inom värnpliktslagens ram. I motionerna I: 488 och II: 561 har yrkats, att riksdagen måtte avslå propositionen. I motionen I: 524 har yrkats, att riksdagen måtte besluta, att repetitionsövningarna vid armén och kustartilleriet under tiden den 1 maj 1962—30 juni 1963 skall avkortas till 25 dagar samt bemyndiga Kungl. Maj:t att — därest beredskapskäl så skulle motivera — medge förlängning av tiden för repetitionsövningarna inom ramen för gällande värnpliktslag.

Den under fjolåret beslutade avkortningen av repetitionsövningarna från 30 till 25 dagar grundade sig på ett förslag, som ursprungligen härrörde från 1959 års besparingsutredning för försvaret, och motiverades bland annat med att pågående utredningsarbete, vid vilket frågan om avkortning av repetitionsövningarna var föremål för överväganden, för sitt genomförande krävde praktiska försök. Vidare framhölls, att avkortningen innebär en besparing å försvarshuvudtiteln med fem miljoner kronor. Den nu föreslagna förordningen, vilken såsom nämnts innebär att repetitionsövningarna skall kunna ges differentierad längd, motiveras framför allt med önskemålet att inom väsentliga delar av krigsmakten ha krigsövande förband omedelbart tillgängliga under de tider på året, då åldersklassen antingen icke ryckt in eller icke hunnit så långt i sin utbildning att den är användbar för kuppförsvarsuppgifter. Den sålunda åsyftade beredskapsförstärkningen avses skola komma till stånd dels genom att repetitionsövningarna i flertalet fall kommer att få en längd av 30 dagar och dels genom att övningarna utsprides under en större del av året än som nu är fallet. Samtidigt ger förordningen möjlighet att i den utsträckning så anses möjligt ställa förband till förfogande för den påbörjade försöksverksamheten rörande förkortning av övningarna och eventuell omläggning av repetitionsövningssystemet. Enligt uttalande i propositionen skall erforderlig hänsyn tagas till arbetsmarknaden vid genomförandet av övningarna.

Den sålunda föreslagna ordningen för repetitionsövningarna utgör enligt utskottets mening en lämplig avvägning mellan beredskapskraven och intresset att fullfölja den påbörjade försöksverksamheten med övningarna. Utskottet finner därför icke skäl att biträda motionsyrkandena. På grund härav hemställer utskottet,

att riksdagen, med avslag å följande motioner, nämligen

- 1) motionen I: 524 samt

2) motionerna I: 488 och II: 561,
mätte bifalla förevarande proposition, nr 28.

Stockholm den 20 februari 1962

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Strand, Nils Elowsson, Axel Svensson, fru Hamrin-Thorell, fru Carlqvist, herrar Enarsson, Nyman och Thorsten Larsson;

från andra kammaren: herrar Anderson i Sundsvall, Odhe*, Bengtsson i Varberg, Wiklund i Stockholm, Johansson i Södertälje, Wahrendorff, Fredriksson och Hamilton.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.
